

Реферат о завршеној докторској дисертацији:

1.Основни подаци о кандидату и дисертацији: Максимилијан З. Дорословачки је рођен 3.9.1989. године у Београду. У родном граду је завршио основну и средњу школу. Основне студије завршио је на Одељењу за историју уметности Филозофског факултета Универзитета у Београду 2012. године, са просечном оценом 10, код ментора проф. др Јелене Ердељан, а мастер студије 2014. са истом оценом, код ментора проф. др Драгана Булатовића. Потом је у року положио све испите на докторским студијама са просечном оценом 10 код ментора проф. др Александра Кадијевића.

У оквиру научног рада који се постепено гранао, колега Дорославачки је након почетних херитолошких тема, превасходно истраживао меморијалну архитектуру Југославије после Другог светског рата, са нагласком на допринос Богдана Богдановића, сагледан у монографском и компаративном контексту. Проучавао је и дело архитекте Николе Добровића, као и истраживачко-теоријски опус др Зорана Гаврића.

Колега Максимилијан Дорословачки је од 2015. до 2023. године објавио више научних радова и приказа. Учесник је три научне конференције, од чега две међународног карактера:

1) *Архитектонске установе и удружења, Уметничке групе и часописи у Краљевини СХС/Југославији: 1918–1941.*, Филозофски факултет Универзитета у Београду и Институт за историју уметности (12-13.децембар 2019).

2) *125 година од рођења архитекте Николе Добровића (1897-1967)*, САНУ и Архитектонски факултет у сарадњи са Филозофским факултетом Универзитета у Београду (17-18. новембар 2022);

3) *Дани Зорана Гаврића*, Друштво за очување сећања на проф.др.Зорана Гаврића, Музеј савремене уметности и Центар за музеологију и херитологију Филозофског факултета Универзитета у Београду (16-17.децембар 2022).

Свестрано је приказао научне монографије историчара архитектуре Ивана Стевовића и архитекте Бранислава Фолића. У току школске 2019/2020. године, сарађивао је као докторанд у настави на матичном Одељењу, на предметима *Архитектура од ренесансе до постмодернизма* и *Српска архитектура од краја 17. до почетка 21. века*, под руководством проф. др Александра Кадијевића.

Наслов кандидатове дисертације гласи *Споменичка архитектура Богдана Богдановића*. Садржи 460 страна основног теста са илустрацијама, научним апаратом и прилозима. Приређена је према упутству за припрему докторских дисертација.

2. Предмет и циљ дисертације: Предмет приређене дисертације је споменичка архитектура истакнутог српског и светског архитекте Богдана Богдановића (1922-2010), који је оставио дубок траг у ликовној уметности Југославије после Другог светског рата. И то не само као пројектант и градитељ, већ и реформатор система архитектонске едукације, универзитетски наставник, мајстор слободноручног уметничког цртежа, писац теоријских трактата и надахнутих есеја. О његовој меморијалној уметности примарно сведоче изграђени споменици *in situ* (Сефардско гробље у Београду, Сремска Митровица, Прилеп, Косовска Митровица, Крушевац, Лесковац, Штип, Јасеновац, Чачак, Вуковар, Мостар, Беране, Власотинце и др.), као и многобројни пројекти, скице и фотографије из атељеа, похрањени у његовом легату у Архитектонском центру крај Беча, као и документација из различитих историјских архива (где предњачи Архив САНУ), музеја, фототека, библиотека и приватних колекција, распрострањених на широком пост-југословенском простору. Уз то, публицистички и историографски осврти на Богдановићев рад, често објављивани током његовог живота и након смрти, пажљиво су узети у разматрање, јер представљају драгоцене изворе за разумевање његовог дела.

Када је у питању кандидатова дисертација, и поред знатне проучености Богдановићевог опуса, она почива на оригиналној идеји и новом истраживању, значајном за развој науке, њену примену, односно развој научне мисли уопште.

Главни циљ дисертације био је да се Богдановићеви споменици са историјске дистанце сагледају мултидисциплинарно у контексту југословенске послератне меморијалне архитектуре и скулптуре, као и да се преиспитају досадашње оцене о њиховој симболици и естетици. Циљ дисертације било је и успостављање прецизне хронологије настанка Богдановићевих споменика, а затим и анализа њихових значења и уметничких перформанси, сагледаних у социо-културном контексту времена.

Теренска истраживања и анализирање техничке документације о споменицима, представљали су базу истраживања током припреме дисертације. Диференцирање стилских и симболичких садржаја у Богдановићевој споменичкој архитектури, те компаративни однос између његових дела насталих у различитим временским периодима, такође је представљало важан истраживачки циљ. Један од циљева истраживања било је и испитивање ком типу жртава су споменици подигнути (војним или цивилним), како би се одговором на ово питање уочиле симболичке разлике у архитектури различитих спомен-места. Све ово, омогућило је да се Богдановићева споменичка архитектура сагледа као аутентична тековина југословенске социјалистичке културе после 1950. године.

Пажња је придата и Богдановићевом писаном опусу у коме су проблематизоване универзалне урбанистичке и архитектонске теме, однос између митског и симболичког у уметности грађења и истовремено оформљена слојевита филозофска антропологија архитектуре као основа практичног стваралаштва. Јер без понирања у Богдановићеве идеје које је деценијама износио и образлагао, не може се разумети ни његов разгранат градитељски опус. Отуд је односу између теорије и праксе у његовом раду у дисертацији придата посебна пажња, као и меморијалним пејзажима које је стварао широм Југославије.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

Кандидатове хипотезе, раније изнете у пријави теме, у дисертацију су научно потврђене и емпиријски доказане. Потврђено је да је Богдан Богдановић у стваралаштву досегао препознатљив уметнички израз, због чега и његова споменици представљају оригинална ауторска остварења унутар послератне југословенске социјалистичке архитектуре, симболички слојевита и визуелно препознатљива. Потврђено је и да је он од 1951. до 1987. године, на најбољи начин афирмисао тековине југословенске споменичке архитектуре у свету, стекавши висока признања. Доказано је да је Богдановић био најплоднији архитекта меморијалних споменика и спомен-гробаља у бившој СФР Југославији, базираних на темељитом проучавању духовних, историјских, просторних и феноменолошких карактеристика спомен-места, на којима је наглашавао стилски и симболички синкретизам. Потврђено је да је у морфолошком погледу обједињавао традиционалне методе грађења и тековине архитектонског модернизма, као што су праисторијске и античке реминисценције, експресионизам, надреализам и геометријска апстракција двадесетог века.

4. Кратак опис садржаја дисертације:

Дисертација је систематизована на мноштво функционалних поглавља, посвећених методолошким, синтетичким и монографским темама: „Увод: извори и осврт на претходна истраживања“, „Богдан Богдановић (1922-2010), биографија“, „Југословенска споменичка политика у архитектури и скулптури (1945-2010)“, „Сефардско спомен-гробље у Београду“, „Спомен-гробље жртвама фашизма у Сремској Митровици“, „Партизанско спомен-гробље у Мостару“, „Меморијални комплекс Слободиште код Крушевца - симболична некропола са позорницом под ведрим небом“, „Светилиште српским и албанским партизанима-Споменик револуцији, Косовска Митровица“, „Споменик палим борцима народно ослободилачке борбе, Прилеп“, „Спомен-обележје палим борцима у ослободилачким ратовима, 1804-1945. у Књажевцу“, „Споменик Камени цвет, Јасеновац“, „Меморијални комплекс палим борцима Револуције, Штип“,

„Адонисов олтар у Лабину“, „Гаравице-меморијални парк жртвама фашизма“, „Маузолеј борбе и победе, Чачак“, „Групни кенотафи, Бела Црква“, „Групни кенотафи жртвама фашизма из Новог Травника“, „Споменик револуције у Лесковцу“, „Споменик стрељаним Ромима у Лесковцу“, „Споменик слободе у Беранама“, „Светилиште палим борцима за слободу у Власотинцу“, „Меморијални парк Дудик у Вуковару“, „Спомен-парк палих бораца учесника Попинске битке, Врњачка бања“, „Споменик Чувар слободе, Клис“ и „Закључак“. Затим следе прилози (списак скраћеница, интернет, архивски и музејски извори и литература).

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације:

Научни допринос кандидатове дисертације огледа се у прецизној хронолошкој периодизацији, типолошкој диференцијацији, слојевитој контекстуализацији и морфолошко-структуралној анализи Богдановићевих споменика, у којој су обједињене два доминанте методологије тумачења у новијој културној историографији – модерна и постмодерна. Остварена је и прегнантна проблематизација његовог опуса у односу на дух послератног времена, детектованог у филозофским, антрополошким и културолошким расправама.

На основу теренских, архивских и историографских истраживања, Богдановићеви споменици су сагледани свестрано и уједначено, због чега ће запажања изнета у дисертацији користити посленицима техничких и друштвено-хуманистичких наука (архитектима, урбанистима, теоретичарима архитектуре и друштва, историчарима уметности, урбаним антрополозима, социолозима, филозофима и културолозима). Претходна тумачења Богдановићевог опуса сагледана су објективно и критички, при чему су потцртани доприноси З.Маневића, И.Ристића, А.Трумића, В.Кулића, М.Јанакове Грујић и Д.Миловановић. Размишљања изнета у дисертацији ће вишеструко користити и служби заштите архитектонских споменика, која ће захваљујући њима јасније кристалисати своје приоритете и предузимати потпуније конзерваторске мере.

6. Закључак: Дисертација кандидата Максимилијана Дорословачког урађена је у свему према одобреној пријави и представља оригинално и самостално научно дело. Плод је детаљних истраживања изворне грађе и критичког тумачења релевантне литературе. Баца ново и потпуније светло на Богдановићев опус, надограђујући ставове претходних тумача. На основу свега реченог, мишљења смо да су се стекли сви потребни услови за њену јавну одбрану.

Потписи чланова комисије:

др *Александар Кадијевић*, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Београду, ментор

др *Милан Попадић*, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Београду

др *Александра Ступар*, редовни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду

у Београду 6.10.2023.